

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	HIST 367, Orta əsrlər tarixi, 6 AKTS
	Departament	Tarix və Arxeologiya departamenti
	Proqram (bakalavr, magistr)	Bakalavr
	Tədris semestri	2026/2027-ci il tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Samirə Hədiyeva
	E-mail:	samira1997hadiyeva@gmail.com
	Telefon:	(+99412) 4211093 (219)
	Mühazirə otağı/Cədvəl	
	Məsləhət saatları	Tələbələrle razılaşdırılan vaxtlarda
Prerekvizitlər	Yoxdur	
Tədris dili	Azərbaycan dili	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Əsas dərsliklər: - Orta əsrlər tarixi. Y.M. Mahmudovun tərcüməsi. Bakı 1988. I cild (dərslik) - Orta əsrlər tarixi (Avropa erkən orta əsrlərdə). Mahmudov Y. M. Bakı, 2012 (dərslik) - Orta əsrlər tarixi. Gözəlova Y.H. Bakı, 2008 (dərs vəsaiti) - Orta əsrlər tarixi (Son orta əsrlər və ya Erkən Yeni dövrün başlanğıcı). Çağlayan Y.H, Məmmədova N.B, Zeynalova S.Ə. Bakı, 2017 (dərs vəsaiti/mühazirə mətnləri) - Orta əsrlər tarixi (son orta əsrlər-yeni dövrün başlanğıcı, XVI-XVII əsrin birinci yarısı), Vüsalə Veysəlova, Gəncə, 2012 (dərs vəsaiti) - Norman Davies, Avropa Tarihi, Çev. Rümeyza Şişman, Dergah Yayınları, İstanbul, 2020 - Umberto Eco, Ortaçağ, Alfa Yayınları, 2023 Əlavə dərsliklər. - Akdes Nimet Kurat. Rusya Tarihi (Başlanğıçtan 1917'e kadar). Türk Tarih Kurumu, Ankara 1987 - Eco, Umberto. Gülün Adı. İstanbul: Can Yayınları. - Erasmus. Deliliğe Övgü. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019 - Georg Ostrogorsky, Bizans Devleti Tarihi, Çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2023 - Haçlı Seferləri Tarihi, Çev. Fikret Işıltan, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992 - Henri Pirenne, Hz. Muhammed ve Charlemagn, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İmge Kitabevi, 2006 - Henri Pirenne, Ortaçağ Avrupa'sının Ekonomik ve Sosyal Tarihi, Çev. Uğur Kocabaşoğlu, İletişim yayınları, İstanbul, 2013 - Jacob Burckhardt, İtalya'da Rönesans Kültürü, Çev. Bekir Sıtkı Baykal, Okyanus Yayınları, İstanbul, 2018	

	16. KAÇAR, Turhan, “Geç Antik Çağ Nedir? (What is Late Antiquity?)” Laodikeia Çalışmaları, Ek Yayın Dizisi / Supplementary Series 1, Ege Yayınları, İstanbul, 2018, s. 3–13. 17. Machiavelli, Niccolò. Prens. İstanbul: Say Yayınları. 18. Marc Bloch, Feodal Toplum Doğu-Batı Yayınları, 2021 19. Mirandola, Giovanni Pico della. İnsanın Yüceliği Üzerine Söylev (Oratio de hominis dignitate). Çev. A. Doğucan Hanegelioglu. Yay. haz. Taşkın Takış ve Ufuk Coşkun. İstanbul: Doğu Batı Yayınları, 2023. 20. More, Thomas. Ütopya. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları. 21. Peter Brown, Geç Antikçağ Dünyası (Çev. Turhan Kaçar), (2. Baskı, Alfa Yay) İstanbul, 2017 22. Romando Luraghi, Sömürgecilik Tarihi, Çev. Halim İnal, E Yayınlar, 2000. 23. Yavaş, Halil. Orta Çağ Kilise Tarihi. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
Kursun təsviri	“Avropanın orta əsrlər tarixi” tarix ixtisası üzrə ali təhsil pilləsində tədris olunan fundamental fənlərdən biridir. Fənn V–XVII əsrlər ərzində Avropa qitəsində baş verən mühüm siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni proseslərin xronoloji və problematik baxımdan öyrənilməsinə nəzərdə tutur. Kurs çərçivəsində Avropada dövlətçilik ənənələrinin və feodal münasibətlərin formalaşması, xristianlığın yayılması və kilsənin ictimai-siyasi mövqeyinin güclənməsi, şəhərlərin və ticarət əlaqələrinin inkişafı, sosial strukturda baş verən dəyişikliklər, eləcə də Renessans, Reform və Böyük coğrafi kəşflər kimi mühüm tarixi proseslər araşdırılır. Bununla yanaşı, orta əsrlər Avropasında baş verən dəyişikliklərin sonrakı tarixi mərhələlərə və müasir Avropanın siyasi, sosial və mədəni inkişafına təsiri diqqət mərkəzində saxlanılır.
Kursun məqsədləri	Fənnin əsas məqsədi tələbələrdə Avropanın orta əsrlər tarixi haqqında sistemli, elmi və bütöv təsəvvür formalaşdırmaq, həmin dövrdə baş verən siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni proseslərin mahiyyətini və qarşılıqlı əlaqələrini dərk etmələrinə şərait yaratmaqdır. Kurs vasitəsilə tələbələrin tarixi hadisələri xronoloji ardıcılıqla mənimsəməsi ilə yanaşı, onların yaranma səbəblərini, inkişaf dinamikasını və nəticələrini təhlil etmək bacarıqlarının formalaşdırılması nəzərdə tutulur. Fənnin digər mühüm məqsədi tələbələrdə tarixi mənbələrlə işləmək, müxtəlif elmi yanaşmaları müqayisə etmək, tarixi hadisə və proseslərə tənqidi yanaşmaq və əldə olunan məlumatları elmi əsaslarla qiymətləndirmək bacarıqlarını inkişaf etdirməkdir.
Tədrisin (öyrənmənin) nəticələri	Fənnin tədrisi nəticəsində tələbələr: • Avropanın orta əsrlər tarixinin əsas hadisə və proseslərini müəyyənləşdirir və izah edir; • Orta əsrlərdə Avropada dövlətlərin yaranması və inkişaf xüsusiyyətlərini təhlil edir və müqayisə edir;

	- Orta əsrlərdə baş vermiş əsas siyasi, iqtisadi və sosial hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrini təhlil edir və nəticə çıxarır; - Feodal münasibətlərin və kilsənin Avropa cəmiyyətinin siyasi, sosial və iqtisadi həyatındakı rolunu izah edir və qiymətləndirir; - Orta əsrlər Avropasında baş verən əsas siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni dəyişiklikləri müəyyənləşdirir və onların sonrakı tarixi proseslərə təsirini qiymətləndirir; - Orta əsr Avropasının müxtəlif dövlətlərinin inkişaf xüsusiyyətlərini müqayisə edir və fərqli cəhətləri müəyyənləşdirir; - Orta əsrlərdə baş vermiş mühüm tarixi hadisələr haqqında məlumatları ümumiləşdirir və əsaslandırılmış nəticələr çıxarır.		
Tədris metodları	Məşğələ		x
	Qrup müzakirəsi		x
	Praktiki tapşırıqlar		x
	Praktiki məsələnin təhlili		x
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	Yoxlama (quiz)	Oktyabr ayının ortası Dekabr ayının ortası	10 bal (5+5)
	Tapşırıq	Təqdimat	10
	Aktivlik	Semestr boyunca	5
	Aralıq imtahanı	Noyabr	35
	Final imtahanı	Yanvar	40
	Yekun		100
Tədris qaydaları	Dərslərdə iştirak və aktivlik Tələbələrin mühazirə və praktiki dərslərdə, diskussiyalarda, qrup fəaliyyətlərində, təqdimatlarda və elmi seminarlarda fəal iştirakı gözlənilir. Davamiyyət Dərslərdə müntəzəm iştirak tələbənin kursu uğurla mənimsəməsinin əsas şərtlərindən biridir. Üzrlü səbəbdən dərslərdə iştirak edə bilməyən tələbə bu barədə fakültə rəhbərliyinə müvafiq məlumat və sənəd təqdim etməlidir. Semestr ərzində dərslərin 25%-dən çoxunu buraxan tələbə yekun imtahana buraxılmır. Dərsə gecikmə Dərs başladıqdan 10 dəqiqə sonra auditoriyaya daxil olan tələbə üçün davamiyyət qeydə alınır. Bununla belə, tələbənin dərslərdə iştirakına icazə verilir. Təqdimat (prezentasiya) qaydaları		

Tələbələr müəllim tərəfindən əvvəlcədən müəyyən edilmiş mövzu əsasında fərdi / qrup şəkilində təqdimat hazırlayırlar. Təqdimat 20–25 slayddan ibarət olmalıdır.

- Hər tələbəyə çıxış üçün 15–20 dəqiqə vaxt ayrılır.
- Təqdimat mövzunun əsas məzmununu tam şəkildə əhatə etməlidir.
- Mövzuya uyğun foto, xəritə, sxem, video və digər vizual materiallardan istifadə olunması tövsiyə edilir.
- Tələbə çıxış zamanı slaydların mətnini olduğu kimi oxumamalı, mövzunu müstəqil şəkildə izah etməlidir.
- Təqdimatların dekabr ayının sonuna qədər müəllimə təqdim edilməsi tələb olunur.
- Təqdimatlar hazırlanarkən əldə edilən tarixi məlumatlar etibarlı mənbəyə əsaslanmalıdır.
- Süni intellekt vasitəsi ilə birbaşa şəkildə əldə edilən məlumatlardan istifadə olunmamalıdır
- Təqdimatların sistemləşdirilməsi, təqdimatı zamanı Süni intellektdən istifadə edildiyi halda istinad verilməlidir.

Təqdimat qaydalarına əməl edilmədikdə tələbənin qiymətləndirilməsində müvafiq düzəlişlər edilə bilər.

Yoxlama işləri (Quiz)

Semestr ərzində iki yoxlama işi keçirilir. Birinci yoxlama işi oktyabr ayının ortalarında, ikinci yoxlama işi isə dekabr ayının ortalarında təşkil olunur. Yoxlama işlərinin dəqiq tarixi və əhatə etdiyi mövzular tələbələrə əvvəlcədən bildirilir.

Üzrlü səbəbdən yoxlama işində iştirak edə bilməyən tələbə əvvəlcədən müəllimə və fakültə rəhbərliyinə məlumat verdiyi halda işi növbəti həftə yerinə yetirə bilər.

Aralıq və yekun imtahanlar

Aralıq və yekun imtahanlarının mövzuları tələbələrə əvvəlcədən təqdim edilir. Aralıq imtahanı fənnin 1–14-cü mövzularını, yekun imtahan isə 15–30-cu mövzuları əhatə edir. Aralıq imtahanında təqdim olunan suallar yekun imtahanında təkrar edilmir.

İmtahan zamanı davranış qaydaları

İmtahan zamanı köçürmək, digər tələbələrə mane olmaq və imtahanın normal gedişinə təsir edən hər hansı hərəkətə yol vermək qadağandır. Qaydaları pozan tələbənin imtahan nəticəsi ləğv edilə və ona 0 (sıfır) bal verilə bilər.

Fənnin mənimsənilməsi və kursun tamamlanması

Universitetin müəyyən etdiyi qaydalara əsasən, fənni uğurla başa vurmaq üçün tələbənin ümumi müvəffəqiyyət göstəricisi ən azı 60% olmalıdır. Fənn üzrə

akademik borcu yaranan tələbə universitetin müəyyən etdiyi müddət və qaydalara uyğun olaraq həmin fənni növbəti semestrə və ya tədris ilində yenidən götürə bilər. Tələbələrin davranış və akademik etikas Dərs zamanı tədris prosesinə mane olan davranışlara yol verilməməlidir. Auditoriyada nizam-intizamın qorunması, müəllim və digər tələbələrə hörmətlə yanaşılması əsas tələbdir. Dərs prosesinin gedişində icazəsiz söhbətlər, digər tələbələrin fəaliyyətinə mane olmaq və mobil telefondan tədris məqsədi olmadan istifadə etmək yolverilməzdir.			
Cədvəl (dəyişdirilə bilər)			
Həftə	Tarix	Fənnin mövzuları	Dərslik/Tapşırıqlar
1.		Mövzu 1. Giriş. Orta əsrlər tarixi: dövrləşmə, əsas anlayışlar və mənbələr Orta əsrlər anlayışının yaranması və tarixşünaslıqda işlədilməsi. Orta əsrlərin dövrlərə bölünməsi. Orta əsrlər tarixinin əsas yazılı mənbələri. Mövzu 2. Xristianlıq və kilsənin formalaşması Xristianlığın yaranması və ilk dövrlərdə yayılması Roma İmperiyasında xristianlığın yayılması və ilk xristian icmalarının formalaşması. Xristianlara qarşı təqiblər və dini təzyiqlər. 313-cü il Milan fərmanı və xristianlığın Roma İmperiyasında xristianlığın rəsmi dövlət dininə çevrilməsi. İlk kilsənin yaranması.	Əsas dərsliklər: 1-3- 4-cü ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr, 16 və 23-cü ədəbiyyatdan müvafiq bölmələr
2.		Mövzu 3. Roma dünyasından orta əsrlərə keçid. Qərbi Roma imperiyasının süqutu. Roma imperiyasının Qərbi və Şərqi Roma imperiyalarına ayrılması. Qərbi Roma imperiyasının siyasi, iqtisadi və hərbi böhranı və onun süqutuna təsir edən əsas amillər. İmperiya sərhədlərinə barbar xalqların hücumları və Roma–barbar münasibətlərinin kəskinləşməsi. İqtisadi sahədə quldar təsərrüfatının tənəzzülü və iri torpaq mülkiyyətinin güclənməsi. Antik mədəniyyətin zəifləməsi və xristian mədəniyyətinin yayılması. Xalqların Böyük köçü dövrünə keçid və bu prosesin Avropanın gələcək siyasi inkişafına təsiri.	Əsas dərsliklər: 3,5 və 6-cı ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,

		Mövzu 4. Qərbi Roma imperiyasının ərazisində ilk barbar krallıqların yaranması. Barbar krallıqlarının daxili və xarici siyasəti. German axınları və hunlar	
3.		Mövzu 5. Roma sonrası siyasi həyat: Frank dövləti. Şimali Galiyanın işğalı ilə Frank krallığının yaranması. Frank krallığında Meroveylər sülaləsi. Meroveylər sülaləsinə mənsub krallar və onların yürütdüyü siyasət. Karolinq sülaləsinin hakimiyyəti. Karolinqlərin daxili və xarici siyasəti. Mövzu 6. Almaniya və Müqəddəs Roma imperiyası Şərqi Frank krallığının əsasında Alman siyasi birliyinin formalaşması. Saksonlar sülaləsinin hakimiyyəti, 962-ci ildə I Ottonun imperator elan edilməsi və Müqəddəs Roma imperiyasının siyasi əsaslarının yaranması. İmperator hakimiyyəti ilə Alman knyazlıqları arasındakı münasibətlərin inkişafı.	Əsas dərsliklər: 1-4-6-7 ci ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
4.		Mövzu 7. İngiltərə. Vikinq yürüşləri Britaniya adalarında Anglo-sakson krallıqlarının yaranması və inkişafı. Normanların İngiltərə üzərində hakimiyyət uğrunda mübarizəsi və 1066-cı il fəthi. Fateh Vilhelmin hakimiyyəti və Norman idarəçilik sisteminin yaradılması. Torpaqların kral və feodallar arasında bölüşdürülməsi və İngiltərədə feodal münasibətlərin möhkəmlənməsi. Norman fəthinin İngiltərənin siyasi, sosial və mədəni inkişafına təsiri. Mövzu 8. Rusiya: Kiyev Rusiyasından Moskva dövlətinə. Şərqi slavyan tayfalarının siyasi və sosial inkişafı və Kiyev dövlətinin yaranması. Ruriklər sülaləsinin hakimiyyəti və Kiyevin siyasi mərkəzə çevrilməsi. Vladimir dövründə xristianlığın qəbul edilməsi və onun siyasi-mədəni nəticələri. Yaroslav Mudrı dövründə dövlətin siyasi və hüquqi inkişafı. Kiyev Rusunun parçalanması və knyazlıqların müstəqilləşməsi. Moskva knyazlığının güclənməsi və gələcək Rusiya dövlətinin siyasi əsaslarının formalaşması.	Əsas dərsliklər: 2, 6 və 8-ci ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
5.		Mövzu 9. V-XI əsrlərdə Bizans imperiyası Avropada Bizans imperiyasının yürütdüyü siyasət. Bizans	Əsas dərsliklər:

		imperatoru Yustinianın hakimiyyət dövrü. Yustinianın yürütdü daxili və xarici siyasət. Mövzu 10. Papalıq. Xaç Yürüşləri Və Avropa–Şərq Münasibətləri Kral-Papa münasibətləri, Kilisənin parçalanması, Kilisənin iqtisadi gücü və nüfuzu. Xaç yürüşlərin əsas məqsədi və tarixi gedişatı. Xaç yürüşləri nəticəsində yaranan Latın krallıqları. Xaç yürüşlərinin iqtisadi, siyasi nəticələri və sonlanması. Xaç yürüşlərinin xristian dünyasının daxili münasibətlərinə və Şərq–Qərb əlaqələrinə təsiri.	3,11,12,23- cü ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
6.		Mövzu 11. Avropada Feodalizm Feodalizm anlayışı və meydana çıxışı, idarəetmə və hüquq. Feodal cəmiyyətinin sosial təbəqələri, feodal sistemin dağılması. Mövzu 12. XI-XV əsrlərdə Fransa XI-XV əsrlərdə Fransa krallarının yürütdüyü daxili və xarici siyasət. Baş ştatların çağırılması. Yüzillik müharibə. Yüzillik müharibə gedişində Fransa xalqının formalaşmasının başa çatması .	Əsas dərsliklər: 1-3-6 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
7.		Mövzu 13. XI-XV əsrlərdə İngiltərə Normandiyanın işğalı. İngiltərədə mərkəzləşmiş dövlətin yaranması. İngiltərənin xarici və daxili siyasəti. Tüdorların hakimiyyətə gəlməsi. İngiltərənin xarici və daxili siyasəti. Tüdorların hakimiyyətə gəlməsi Mövzu 14. Müsəlman Avropası Pireney yarım adasında Kordova əmirliyi. İspaniyada ərəb mədəniyyəti. Ərəblərə qarşı İspaniyada rekonkista hərəkəti. Qranadanın ərəblərin əlindən alınması. .	Əsas dərsliklər: 1-3-6 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
		Aralıq imtahanı	
8.		Mövzu 15. XI-XV əsrlərdə Şərqi Avropa	Əsas dərsliklər:

		Rusyada knyazlıqların daxili və xarici siyasəti. Mascaristan krallığı. Macarların Qərbi Avropadakı hücumları. Valaxiya və Moldovanın xarici siyasəti. Polşa Mövzu 16. XII-XV əsrlərdə Almaniya Alman krallarının daxili və xarici siyasəti. Almaniyanın İtaliya siyasəti. XV-ci əsrdə kəndli hərəkatları.	1-3-6-8 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
9.		Mövzu 17. Böyük coğrafi kəşflər və dəniz yollarının açılması İspaniya və Portuqaliyanın dənizçilik fəaliyyətləri. Böyük coğrafi kəşflərin əsas səbəbləri və nəticələri. Amerikanın Avropalılar tərəfindən kəşf olunması. Hindistana dəniz yolunun kəşf olunması. İlk dünya səyahəti və onun tarixi əhəmiyyəti. Mövzu 18. Müstəmləkəçilik siyasətinin yaranması və inkişafı Avropa dövlətlərinin müstəmləkəçilik siyasətinin formalaşması. Yeni ərazilərin işğalı və müstəmləkələrin yaradılması. İspaniya və Portuqaliyanın müstəmləkə imperiyalarının formalaşması. Yerli xalqların istismarı və köləlik. Müstəmləkə sisteminin Avropanın iqtisadi, siyasi və sosial inkişafına təsiri.	Əsas dərsliklər: 1-3-22 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
10.		Mövzu 19. Avropada Renessans və İntibah mədəniyyəti Renessans anlayışının yaranması və əsas xüsusiyyətləri. Renessansın yaranmasının əsas siyasi, iqtisadi, sosial və mədəni səbəbləri. İtaliyanın, xüsusilə Florensiya, Venesiya və Roma şəhərlərinin Renessansın mərkəzlərinə çevrilməsi. Antik Yunanıstan və Roma mədəniyyətinə marağın yenidən artması. Renessansın İtaliyadan Şimali və Qərbi Avropaya yayılması Mövzu 20. Avropada reformasiya. Almaniya.	Əsas dərsliklər: 1-3-5-15 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,

		Reformasiyanın dini, siyasi, sosial və iqtisadi səbəbləri. Martin Lüterin fəaliyyəti. Avropanın sosial və siyasi həyatında baş verən dəyişiklər. Auqsburq sülhü. Avropada reformasiyaya qarşı mübarizə	
11.		Mövzu 21. XVI-XVII birinci yarısında İngiltərə VIII Henrinin hakimiyyəti. İngiltərədə reformasiyanın keçirilməsi. Yelezavetanın dövründə İngiltərənin daxili və xarici siyasəti. Mövzu 22. Tələbələrin təqdimatları.	Əsas dərsliklər: 1-3-5 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
12.		Mövzu 23. XVI-XVII birinci yarısında Fransa Fransada vətəndaş müharibəsi. Burbonlar sülaləsinin hakimiyyətə gəlməsi. Burbonların daxili və xarici siyasəti. Fransanın otuzillik müharibəyə qatılması. Mövzu 24. Tələbələrin təqdimatları.	Əsas dərsliklər: 1-3-5-6 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
13.		Mövzu 25. XVI-XVII birinci yarısında İtaliya və İspaniya İtaliya müharibələri. Müharibədən sonra İtaliyanın sosial, iqtisadi və siyasi vəziyyəti. İspan ağalığının bərqərar olması. XVI-XVII birinci yarısında İspaniya Mərkəzləşmiş İspaniya dövlətinin yaranması. İspaniyanın Almanıyanın tərkibinə qatılması. II Filippin hakimiyyət dövrü. II Filippin vəfatından sonra İspaniya. Mövzu 26. Tələbələrin təqdimatları.	Əsas dərsliklər: 1-3-5-6 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
14.		Mövzu 27. XVI-XVII birinci yarısında Şərqi Avropa Şərq slavyanları XVI əsrdə. IV İvanın daxili və xarici siyasəti. Rusiya XVI-XVII əsrlərin sonlarında. Romanovlar sülaləsinin hakimiyyəti. Polşanın daxili və xarici siyasəti.	Əsas dərsliklər: 3-6-8 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,

		dövrü. II Filippin vəfatından sonra İspaniya.	
		Mövzu 28. Tələbələrin təqdimatları	
15.		Mövzu 29. Otuzillik müharibə Müharibənin səbəbləri və gedişatı. Vestfal sülhündən sonra Avropa diplomasiyası.	Əsas dərsliklər: 3-6 ədəbiyyatlardan müvafiq bölmələr,
		Mövzu 30. Tələbələrin təqdimatları	
		Final imtahanı	